

Przypadek miasta „pomiędzy”: architektura i urbanistyka Opola w latach 1945-1989

Celem projektu naukowego jest przedstawienie spójnej narracji dotyczącej rozwoju architektonicznego i urbanistycznego Opola pomiędzy rokiem 1945 (koniec drugiej wojny światowej) i 1989 (koniec Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i początek kapitalizmu). Struktura projektu ma na celu zaprezentowanie historii architektury i urbanistyki powojennego Opola w układzie chronologicznym, zaczynając od pierwszego powojennego pięciolecia (1945-1950) i przechodząc do lat 50., 60. 70. i 80. XX wieku. W projekcie zaprezentowane zostaną zarówno przykłady architektury i planowania przestrzennego, jak i ich twórcy – architekci, planiści i inni aktorzy.

Kolejnym celem projektu naukowego jest włączenie powojennej architektury i urbanistyki Opola do szerszego dyskursu traktującego o powojennej architekturze i urbanistyce w Polsce. Obecnie dyskurs ten jest przeważająco kształtowany przez przykłady większych miast. Włączenie studium przypadku mniejszego miasta, takiego jak Opole, ma potencjał zniuansowania i wzbogacenia dyskursu, prezentując jednocześnie nowe sposoby badania i zgłębiania architektury i urbanistyki powojennej.

Trzecim celem projektu jest zaproponowanie nowej optyki badawczej, która ma na celu zbadanie Opola jako miasta usytuowanego „pomiędzy” zróżnicowanymi wartościami, aspektami i kontekstami, zarówno materialnymi, jak i niematerialnymi, które zadecydowały o rozwoju architektonicznym i przestrzennym Opola w badanym okresie pomiędzy 1945 a 1989 rokiem. Wśród nich wymienić możemy: Katowice i Wrocław, Górny i Dolny Śląsk, duże i małe miasto, polskość i niemieckość, przerwanie i kontynuację, negację i akceptację, oczekiwania i rzeczywistość czy w końcu wyjątkowość i pospolitość. Z tego względu potencjał projektu kryje się w możliwości zniuansowania i wzbogacenia dyskursu dotyczącego rozwoju architektonicznego, urbanistycznego i przestrzennego polskich miast po 1945 roku za sprawą zaprezentowania tego tematu w kontekście Opola jako mniejszego miasta, posiadającego własne specyficzne problemy, wydarzenia i dyskursy.

Projekt ma na celu znalezienie odpowiedzi na dwa zasadnicze pytania badawcze. Pierwsze z nich dotyczy tego, w jaki sposób ten szczególny status Opola jako miasta usytuowanego „pomiędzy” dyktował i wpłynął na jego rozwój architektoniczny i urbanistyczny w okresie powojennym. Drugie zaś ma na celu zbadać to, w jaki sposób architektura i urbanistyka Opola były związane z polityką, ideologią, tożsamością i dyskursami dotyczącymi nowoczesności i dziedzictwa. Główną hipotezą badawczą projektu jest to, iż status Opola jako miasta usytuowanego „pomiędzy” różnorodnymi czynnikami, wartościami, aspektami i kontekstami miał bezpośredni wpływ na rozwój architektoniczny i urbanistyczny miasta.

Projekt, jako pierwsza w historii monograficzna praca poświęcona powojennej architekturze i urbanistyce Opola, jest pionierską pracą na polu badań nad historią architektury i urbanistyki miast polskich. Jego treść i proponowana narracja oparta jest w dużej mierze na badaniu i analizie niepublikowanych wcześniej materiałów archiwalnych i źródłowych. Ze względu na to, że temat projektu dotychczas nie był przedmiotem osobnych badań, znacząca część pracy jest złożona z badań podstawowych: identyfikacji poszczególnych budowli, ich projektów, czasu ich powstania czy istotnych aktorów, którzy mieli wpływ na procesy przedstawione w projekcie. Kwerendy archiwalne, przeprowadzone w Opolu, Katowicach i Warszawie, pomogą w ustaleniu wątków, problemów, wydarzeń i aktorów najistotniejszych dla projektu.

W celu stworzenia wyczerpującej i wielowątkowej narracji traktującej o rozwoju architektonicznym i urbanistycznym powojennego Opola, wyniki badań podstawowych zostaną zanalizowane przy użyciu zróżnicowanych teorii i podejść metodologicznych, które kształtują współczesny dyskurs dotyczący architektury, urbanistyki i przestrzeni. Ukazanie wątków badawczych w kontekście polityki, ideologii, tożsamości i społeczeństwa ma na celu przedstawienie architektury i urbanistyki jako nierozłącznie związanych z tymi szerszymi zagadnieniami społecznymi i kulturowymi, tym samym przekraczających podstawowe kwestie związane z wartościami czysto materialnymi czy estetycznymi. Wykorzystane podejścia metodologiczne obejmą social theory of space, teorię postkolonialną, badania nad trudnym dziedzictwem („dissonant heritage”) i zwrot przestrzenny.

Efektom projektu badawczego będzie przygotowanie nowych rozdziałów rozprawy doktorskiej, napisanie dwóch artykułów z intencją opublikowania ich w międzynarodowych czasopismach naukowych oraz stworzenie strony internetowej mającej na celu popularyzację wątków i tematyki uwzględnionej w tym projekcie badawczym.